

PRILOG DISKUSIJI O BAŠĆANSKOJ PLOČI

Lujo MARGETIĆ

Prof. dr. Mile Bogović napisao je veći broj knjiga i članaka o crkvenoj povijesti i o glagoljici i time se, bez dvojbe, svrstao u red naših najkompetentnijih i najupućenijih stručnjaka na tim znanstvenim poljima. Uz ostalo, on je u Riječkom teološkom časopisu god. 2, br. 2, Rijeka, 1998., 371–375 objavio kraći prikaz našega rada o Bašćanskoj ploči (Krk, 1997.) u kojemu je iznio neka svoja razmišljanja i teze o nastanku Bašćanske ploče. Kako je riječ o uglednom i kompetentnom znanstveniku, potrebno je osvrnuti se na njegove teze jer se napredak znanosti zasniva na raščlambi argumentacije ranijih autora.

U svojem prikazu Bogović se složio s našim rezultatom da je na Bašćanskoj ploči uvodno navedena godina njezina klesanja – 1105.

O ispravnosti naše druge teze da je župan Desila bio povjerenik kralja Zvonimira a ne svjedok, Bogović se za čudo ne izjašnjava, već očekuje »raspravu među stručnjacima«. To je šteta, jer se upravo Bogovića s pravom ubraja među stručnjake. Po njegovu mišljenju Desila »nije tek jedan od svjedoka, kako kažu novija čitanja«. Vjerojatno je riječ o *lapsus calami*, jer Desilu kao svjedoka interpretiraju već prvi istražitelji Bašćanske ploče (Črnčić, Rački, Jagić).

Bogović se opširnije osvrće na naše stajalište da spominjanje devetorice braće s kojima je opat Dobrovit zidao crkvu treba povezati s pradavnim crkvenim shvaćanjem, i to, kako Bogović kaže, »spisom iz II. stoljeća kada uopće nije bilo samostana«. Čini se da je riječ o nesporazumu. Postoji veći broj spisa od II. stoljeća naovamo koji čvrsto zastupaju prastaro i trajno crkveno načelo po kojemu se ne može osnovati kršćansku zajednicu ako ona nema barem 12 članova. Ipak, u želji da se pomogne stvaranju takvih zajednica, dopuštalo se, ako broj članova iznosi barem **devet**, da se iz **obližnje** zajednice »posude« članovi koji nedostaju. To se načelo zadržalo i u idućim stoljećima, osobito u mnogobrojnim redovima, počevši od reda sv. Benedikta odnosno tek ako je neki samostan imao 12 redovnika, on je postajao *domus formata*, kako bismo danas rekli, »pravna osoba«. Ako ove crkvenopravne propise primijenimo na tekst Bašćanske ploče, onda se spomenute vijesti mogu vrlo dobro protumačiti: kada je opat Dobrovit počeo graditi crkvu, samostan je, doduše, imao samo **devetero** braće, ali kako je bio u zajednici sa zajednicom (sv.) Mikule, on je mogao postati *domus formata*, »pravna osoba«, i kao takav imati svoga opata. Crkva se

oduvijek pridržavala tih i drugih načela koja su utvrđena već u početku kršćanstva. Podaci iz Ploče začuđujuće podsjećaju na njih. Prigovor bi bio uspješniji kada bi Bogović dokazao da ta iskonska načela nisu bila na snazi u XII. stoljeću ili da nisu važila za crkvene redove. Nismo nimalo sigurni da će takvo dokazivanje uspjeti. Ugledni slovenski crkveni povjesničar prof. dr. Rajko Bratož također misli da u slučaju devetorice braće koja se spominju u BP »*očitno gre za prenos te apostolske tradicije v samostansku ureditev*« (što mi je ljubazno javio u pismu).

Bogović tvrdi da smo termin »obližnji« za (sv.) Mikulu uporabili zato što je smisao naše tvrdnje, da se (sv.) Mikula navodno nalazio u Omišlju u tome što bi se u tom slučaju »monasi« samostana sv. Lucije i (sv.) Mikule »mogli sastajati na molitvu«. Nasuprot tomu, Bogović misli da je riječ o samostanu sv. Nikole u Otočcu u Lici. Međutim, pitanje o mjestu gdje se nalazio taj samostan za raščlambe o BP posve je irelevantno. Riječ »obližnji« uzeli smo iz spomenutih ranokršćanskih vrela, a niti smo napisali, niti mislili na apsurdnu tezu da bi redovnici iz Omišlja mukotrpno odlazili do samostana sv. Lucije u Baški »da bi se tamo mogli sastajati u molitvi«.

Bogović nudi svoje rješenje za jedno od općih pitanja u svezi s Pločom. Po njegovu mišljenju BP treba povezati sa činjenicom da je Zvonimir »proširio svoju vlast na kvarnerske otoke«. Iz toga bi slijedilo da Zvonimirov prethodnik – kralj Petar Krešimir – nije držao te otoke u vlasti i da su sve vijesti o vlasti ranijih hrvatskih kraljeva nad kvarnerskim otocima nevjerodostojne. Bogović možda misli da su hrvatski kraljevi držali kvarnerske otoke i onda ih izgubili pa ih je Zvonimir ponovno stekao. I jedna i druga mogućnost, po našem mišljenju, izazivaju nepremostive teškoće. Mislimo da bi svoju tezu Bogović trebao učiniti barem donekle vjerojatnom, ali to će biti vrlo teško. Bogović je naš najbolji poznavatelj crkvene povijesti kvarnerskog područja, koji je osobito upućen u pitanja povezana s glagoljicom, pa se treba nadati da će svoje misli razraditi detaljnije nego u ovom, razmjerno vrlo kratkom, prikazu.

Naime, u znanosti vrijede jedino argumenti. Osim toga znanost je napredovala time što su dosadašnji veliki istraživači BP, počevši od Črnčića i Račkoga pa sve do Hamma i Fučića, na najminuciozniji način istraživali svaku, makar naizgled i beznačajnu pojedinost u tekstu BP, a uzimali u obzir i one ne baš beznačajne povijesne okolnosti iz vremena prije i nakon njezinog klesanja, koje treba interpretirati i uklopiti u cjelinu u kojoj se svaka tvrdnja temelji na nekom vrelu ili logičnoj dedukciji na osnovi vrela.

Sigurni smo da će Bogović detaljno razraditi svoje teze jer to u ovako kratkom prikazu nije mogao.